

COLLEGEDICTATEN LOGICA AAN DE OUDE UNIVERSITEIT LEUVEN (1425-1797): MIDDELEEUWS
MONOLITHISCH? PRESENTATIE VAN EEN ONDERZOEKSPROJECT

CHRISTOPHE GEUDENS EN JAN PAPY

Een belangrijke bron voor de geschiedenis van de Oude Universiteit Leuven (1425-1797) is de omvangrijke collectie collegedictaten die dateren uit de periode in kwestie. Het betreft hier studentennotities, de schriftelijke neerslag van hoorcolleges zoals gedictieerd door de professor *ex cathedra* en neergepend door de *studiosi*. Aldus bieden deze dictaten niet alleen een unieke blik op het onderwijs zoals het verschaft werd aan het Leuvense *studium generale*, ook plaatst de collectie ons in de mogelijkheid om op een hoger niveau de positie na te gaan die Leuven bekleedde binnen het toenmalige intellectuele en universitaire klimaat. Het huidige onderzoeksproject stelt zich tot doel om de collegedictaten die verband houden met het onderricht van logica of dialectica vanuit een inhoudelijk standpunt nader te bestuderen, alsook op een macroniveau binnen de Europese context te situeren.

Door deze focus op het logicaonderricht gaat dit project naar het hart van het Leuvense universitaire onderwijs: alvorens zich intellectueel te vervolmaken aan een van de hogere faculteiten (recht, theologie of medicijnen), werd iedere student immers geacht zijn universitaire curriculum aan te vatten met een tweejarige opleiding aan de Artesfaculteit, die door een instructie in de vrije kunsten de vaak erg jonge studenten (14 jaar en jonger was allerminst een uitzondering) moest kneden tot deugdzaame en nadenkende jongvolwassenen. In deze optiek was het vertrouwd maken van de student met de regels van het logisch redeneren een absolute prioriteit: voordat hij zich kon kwijten van de studie van onder meer fysica, geometrie of astronomie, moest hij immers in staat zijn om deugdzaam en ‘zindelijk’ te redeneren en reflecteren. Daartoe werd hem tijdens zijn eerste 9 maanden van universitair schoollopen een intensieve cursus opgelegd die hem inwijdde in de regels van het logisch denken.

De Leuvense universiteit was van bij haar begin een typisch middeleeuwse instelling, gemodelleerd naar de voorschriften van de Parijse en Keulse leergangen; wat het onderricht betreft, stond dit gelijk aan een curriculum dat volledig op Aristotelische leest was geschoeid: de Stagirit (4^e eeuw v.C.) werd beschouwd als *auctoritas* bij uitstek; zijn leer was normatief. Ook op vlak van logica was dit het geval: het Aristotelische *Organon* of de verzameling van Aristoteles’ zes logische werken, aangevuld door Porphyrius’ *Isagoge* (3^e eeuw n.C.), vormde de kern van het Leuvense onderricht – zo blijkt uit de eenduidige facultaire statuten, die redactie na redactie het vermelde corpus, vergezeld door commentaren van middeleeuwse interpretatoren als Petrus Hispanus (13^e eeuw), als verplichte leerstof oplegden en bovendien zelfs aangaven in welke volgorde de traktaten gedoceerd dienden te worden.

Toch lijkt het ongegrond om ervan uit te gaan dat het logicaonderricht in de Dijlestad gedurende deze vier eeuwen universiteitsgeschiedenis onveranderd is gebleven. Het intellectuele klimaat dat achtereenvolgens gedomineerd werd door humanisme, (Spaanse) scholastiek en Cartesianisme heeft ongetwijfeld zijn sporen nagelaten op het onderricht aan het Leuvense *studium generale*: reeds gevoerd onderzoek toont aan hoe 16^e-eeuwse Leuvense commentaren op Aristoteles’ *Organon* geleidelijk aan onder invloed kwamen te staan van de Friese humanist Rudolph Agricola (1443-1485); studentencursussen fysica vertonen bovendien vanaf ca. 1650 een toenemende invloed van het Cartesianisme.

Het blijft echter de vraag in welke mate deze nieuwe ideeën hun ingang hebben gevonden in het alledaagse Leuvense onderricht in de dialectiek: was er bijvoorbeeld een rol weggelegd voor de humanistisch geïnspireerde logica van Petrus Ramus (1515-1572), of, aan de vooravond van de Cartesiaanse revolutie, het *Novum Organon* (1620) van Francis Bacon? Werd de *Logique de Port Royal* (1662) van Antoine Arnauld en Pierre Nicole – zeer invloedrijk doorheen Europa maar Jansenistisch van inslag – gelezen in Leuven? Of nog, wat was in het algemeen de relatie tussen handboek en notities? Een antwoord ligt besloten in de dictaten zelf.

Christophe Geudens
Seminarium philologiae humanisticae
KU Leuven
christophe.geudens@kuleuven.be

Prof. dr. Jan Papy
Seminarium philologiae humanisticae
KU Leuven
jan.papy@arts.kuleuven.be